

העלון יוצא לאור

לעילוי נשמת

היקרות והנכבדות

זמירה משה ע"ה

נלב"ע ג' כסלו תשפ"ד

ואחותה **אביבה חביבה ע"ה**

נלב"ע ד' אדר ב' תשפ"ד

בנות סלמן ושרה ז"ל

☆

ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת בהעלותך

יהודי בלא תורה – כדג בלי מים

דברי ה'כלי יקר'

א. בפרשת השבוע (פרק י' ל"ה) כתיב: 'ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ופוצו אויבך וינוסו משנאך מפניך, ופירש"י "עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו [נוני"ן הפוכין - בעל הטורים] לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, ובגמ' שבת קט"ו - פורענות ראשונה דכתיב ויסעו מהר ה' "כתינוק הבורח מבית הספר אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות" - רמב"ן שם פורענות שניה - 'ויהי העם כמתאוננים', ועיין ב'כלי יקר' שם שעמד על מה שתפס לסמן את האות נו"ן, וז"ל: וקרוב לשמוע שזהו סוד נו"ן הפוכה בין תיבת המחנה, ובין ויהי בנסוע הארון, רמז שישראל נמשלו לדגים שעיקר חיותם במים, על כן כל דג פונה פניו לשוט לתוך המים למקום חיותם אבל אינו הופך פניו אל שפת הים כי זה נקרא פירש ממקום חיותה **כך ישראל שנאמר בהם** (בראשית מ"ח ט"ז) **וידגו לרוב - שיהיו כדגים הללו כי עיקר חיותם בתורה שנמשלה למים, וכמשל שהביא רבי עקיבא ופפוס בן יהודה במס' ברכות (סא:)** ובזמן שישראל בורחין מהר ה' כתינוק הבורח מבית הספר הרי הם כנו"ן דג הפורש ממקום חיותו ופונה פניו אל השפה ולחוף, כך ישראל פנו פניהם מן ארון ברית ה' ממקום חיותם ועל כן הנון הפוכה כי הפכה פניה מן פסוק ויהי בנסוע הארון ופניה אל תיבת "המחנה" עיי"ש עוד.

התורה היא החיים בעצמם

ב. ובגמרא בסוף מס' ברכות מסופר על רבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות בפרהסיא בשעת השמד, ואמר לו פפוס [שהיה אדם קדוש וצדיק והיה מהרוגי לוד שאמרו עליהם שאין בריה יכולה לעמוד במחיצתן - כ"כ ברכת שמואל בהקדמה למסכת ב"מ] אי אתה מתיירא מפני המלכות, א"ל אמשול לך משל למה הדבר דומה: לשועל שהיה מהלך על גבי הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו: אתה שאומרים עליך שאתה פיקח שבחיות, לא פיקח אתה אלא טיפש, ומה במקום חיותנו אנו מתייראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו, עכשיו שאנו

יושבין ועוסקין בתורה שכתוב בה כי היא חייך ואורך ימך כך, אם אנו הולכים ומתבטלים ממנה על אחת כמה וכמה, וצריך ביאור מה היה המשא ומתן של פפוס ורבי עקיבא, ובשם רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל ביארו: (עי' בפירוש אור תורה על מעלת התורה) שפפוס טען לר"ע שיש מצוה של "וחי בהם" שאדם מצווה לבטל את כל המצוות כדי לחיות ואיך לומד תורה ומסתכן, וע"ז ענה לו רבי עקיבא **שביחס ללימוד התורה לא נאמר "וחי בהם" כי לימוד התורה זה החיים בעצמם** ובל"ז הוא מיד מת! ואין ספק שמא ירגוהו מוציא מידי ודאי שמת מיד כשפורש מן התורה.

[והוסיפו בזה גדולי הדורות דלכאורה מה הוצרך ר"ע להמשיל לו משל, ולא אמר לו בפשיטות דתורה היא החיים שלנו שנאמר כי היא חייך, אלא שהביא לו מהדג שאף שברגע שמוציאים אותו הוא קופץ לימין ולשמאל ונראה כאילו טוב לו חוץ למים, אבל כל בר דעת שממתין כמה רגעים רואה איך בתוך כמה דקות כשיבש בין סנפיריו הוא מיד מת, וכך המחיש לו רבי עקיבא שגם אם תחשוב פפוס שכשמתנתקים מן התורה יש הרגשת 'שחרור' מעול המצוות אבל זה רק להרגעים אבל לא עובר תקופה קצרה ומתברר שהאדם נפח את חיי הרוחניים וכמת נחשב].

עץ חיים היא למחזיקים בה

ג. וכך כתב הנפש החיים (ש"צ - ל"ג) לבאר הכתוב: "עץ חיים היא למחזיקים בה" כי צריך האדם לקבוע בלבו וידמה בדעתו, כי אלו היה טובע בנחל שוטף ורואה לפניו בנהר אילן חזק ודאי יאמץ כח להתאחז ולהתדבק עצמו בו בכל כוחו, ולא ירפה ידיו הימנו אפי' רגע אחד, אחר שרק בזה תלוי מה כל חיותו מי פתי ולא יבין שאם יתעצל ח"ו אף רגע אחד וירפה ידיו מלאחוז בו יטבע תיכף, וכן **התורה הקדושה נקראת עץ חיים אילנא דחיי שרק אותו העת שהאדם אווז באהבתה ועוסק והוגה בה בקביעות אז הוא חי החיים האמיתיים** העליונים קשור ודבוק כביכול בחי העולמים יתברך שמו וקוב"ה ואורייתא חד הוא.

"בלימוד התורה לא אמרינן המבזבז אל יבזבו יותר מחומש"

ד. וכך כותב מרן החפץ חיים בליקוטי הלכות יומא ל"ה: במעשה דהלל הזקן שהיה משתכר בטרפעיק ונתן חציו לשומר בית המדרש, "והנה מוכח מזה דאפילו מי שהוא עניביותר ג"כ חייב לקבוע עיתים לתורה, ועוד מוכח מזה שהאדם שאינו יכול ללמוד בעצמו ומוכרח לשכור איזה מלמד והוא איש עני שמוכרח להרויח ממלאכה שעושה בשל אחרים, אעפ"כ צריך לצמצם משכירותו ולחיות בצמצום רב ולשכור אחד שילמדהו תורת ה', ואינו דומה להא דאמרינן: המבזבז אל יבזבו יותר מחומש דזהו רק לענין צדקה אבל לענין תורה **שהוא מחוייב לידע אותה והיא חיוו לנצח**, וכ"ש שאינו רשאי לפזר נכסיו על מותרות ויחסר לו עי"ז ידיעת התורה".

על חיוו לא חס

ה. וכך מצינו בגמ' פסחים מט: אמר רבי אלעזר עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך שנאמר: כי היא חייך ואורך ימך, על חיוו לא חס על חיי חבירו לא כל שכן, ופירש"י: על חיוו לא חס - **ללמוד תורה ולחיות**, על חיי חבירו לא כ"ש, ויש לדאוג שמא יהרגנו, עכ"ל ומבואר שחז"ל רואים באדם שלא לומד תורה כאדם שלא חס על חיוו, עד שפסקו הלכה למעשה לאסור להתלוות אליו בדרך [וצ"ע בזמנינו איך מקילים בזה].

דברי רבינו בעל הברכת שמואל זצ"ל

ו. ומסופר על רבי ברוך בער מקמניץ בעל הברכת שמואל שפעם השתתף באסיפה ואמר אחד הדוברים שהתורה הקדושה היא החמצן של החיים, נעמד רבינו ואמר: אני מוחה! אסור לומר לשון כזה שהתורה היא החמצן של החיים כי המשמעות היא שישנם חיים לעצמם ובחיים אלו החמצן הוא שמחיה אותם וכך לגבי תורה המשמעות כאילו יש חיים חוץ מתורה, ואין זה כך אלא כל מה שיש זה רק תורה... התורה היא החיים בעצמם!

תלמיד שגלה מגלין רבו עמו

ז. והנה בפר' ואתחנן אומרת התורה על מכה נפש בשגגה: "ונס אל אחת מן הערים האלה וחי". ובגמרא מכות (דף י') תנא: תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר: וחי, עבד ליה מידי דתיהוי ליה חיותיה, וביאור הדברים ביאר הרמב"ם (פ"ז רוצח - א') "תלמיד שגלה לערי מקלט, מגלין רבו עמו שנאמר: וחי, עשה לו כדי שיחיה וחי בעלי החכמה ומבקשה בלא תלמוד כמיתה הן חשובין".

ומבואר שהיחס של בעלי החכמה כלפי לימוד התורה זה לא רק שעל ידי זה הם זוכים לתוספת מעלה אלא לימוד התורה הוא החיים בעצמם ובלא זה חייהם אינם חיים, ועד כדי כך, שהמציאות הזו יוצרת הלכה למעשה, שתלמיד שגולה לוקחין את רבו עם כל משפחתו ומגלין אותו לערי מקלט, וכל זאת כדי שיהיה לתלמיד רב שממנו ילמד תורה, דבלא תלמוד תורה הרי חייו אינם חיים והתורה אמרה וחי.

גם על "תוספת הבנה" נאמר דין וחי

ח. והנה בדיון זה דתלמיד שגלה מגלין רבו עמו הקשה הריטב"א שם (מכות י'): "ואעפ"י שיש ישיבה בערי מקלט (דהרי היו שם הלויים שבט לומדי התורה) שלא מכל אדם זוכה ללמוד, כדאמרין בע"ז י"ג עכ"ל ולימדנו הריטב"א יסוד גדול - שלא רק על עצם הלימוד נאמר "וחי" שצריך לדאוג לגולה לחיותו ע"י שמגלין אליו את רבו, אלא גם על "תוספת מעלה" על תוספת הבנה בלימוד, גם ע"ז נאמר וחי שבלא זה חייו כמיתה הן חשובין, ולכן אומר הריטב"א שאף שיש שם ישיבה והוא יוכל ללמוד ולעשות שטייגען, אבל אם יהי' חסר לו את דרך הלימוד של רבו את ההבנה המיוחדת שרגיל לשמוע מרבו הרי הוא כמת, ואת זה חייבים אנו לספק לו שהרי אמרה תורה "וחי".... [ודוחק לומר שבלא רבו לא ילמד כלל].

ולמדנו מכל זה מה גודל ערכה של תורה שאפילו על חסרון של תוספת הבנה, תוספת קנייטש בסוגיא כבר חייו אינם חיים וכמיתה הן חשובין...

ראוי זה לחלל עליו את השבת

ט. וכך ביאר מרן הרב אלישיב זצ"ל המעשה המובא בגמ' יומא לה: שהלל הזקן לא היה לו לשלם לשומר הפתח, ועלה על הארובה כדי לשמוע את תורתם של שמעיה ואבטליון, אמרו: אותו היום ערב שבת היו, ותקופת טבת וירד עליו שלג מן השמים, כשעלה עמוד השחר וכו' הציצו וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום ג' אמות שלג, פרקוהו והורידוהו וסכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת והקשה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל - מה הכונה "ראוי זה", ממ"נ אם יש כאן פיקוח נפש, א"כ כל

אדם ראוי לחלל עליו, ומה הרבותא בהלל הזקן, אלא שכל אדם שעשה דבר כזה הוא "מכניס עצמו לפיקוח נפש" ולא ברור שאפשר להצילו, (ע"י מנחת חינוך מ' רלז, קומץ המנחה שם, ובהע' שם), אך הלל שאני... כי אצל הלל זה שאלה של חיים ומות, כי אם הוא לא ישמע את השיעור וישאר בבית הוא ודאי מת, ואם הוא יטפס על הארובה ביום שלג זה ספק פיקו"נ, לכן הכניס עצמו לפיקו"נ ולכן ראוי זה לחלל עליו השבת...

וכל זה לא על עצם הלימוד, אלא על עוד תוספת הבנה, שהלל יזכה להבין גם זה היה אצלו שאלה של חיים ומות...

כל הפורש ממך כפורש מן החיים!

י. ולא לחינם התבטא רבי טרפון בקידושין סו: (ובירושלמי יומא פ"א) על רבי עקיבא: עקיבא! כל הפורש ממך כפורש מן החיים ודיק לומר כל הפורש ממך (ולא רק כל הפורש מן התורה) היינו מההבנה המיוחדת ומהדבקות המיוחדת בתורה שמקבלים כשלומדים מפי הרב זהו כפורש מן החיים וכמת יקרא...

הדבקות בתורה של הרב מטברייג זצ"ל

יא. הרב מפונביץ' היה רגיל לספר על דבקותם בתורה של רבני ליטא, וכך סיפר על הרב מטברייג שהיה שקוע בלימוד יומם ולילה ולא התעניין בשום דבר חוץ מתורה, ובזמן מלחמת העולם הראשונה העיר טברייג היתה בשליטת הרוסים, ובאחד הימים הכריזו הרוסים שאף אחד לא ידליק אור בלילה כדי שהגרמנים לא יזהו אור ויפציצו את המקום, הרב מטברייג ישב ולמד ולא שמע כלל על הכרזת הרוסים, והמשיך בלילה ללמוד כדרכו לאור הנר, וכך הרוסים שראו אור בבית הבינו שכנראה גר כאן מרגל עבור הגרמנים שמסמן להם איפה להפציץ, הלכו ועצרו אותו, ודנו אותו להורג, ולפני שהוצא להורג אמרו לו שרשאי לבקש בקשה אחרונה, אמר להם שזאת בקשתו מאחר ולפני שתפסוהו היה עסוק ליישב רמב"ם מוקשה, ולכן רוצה שיתנו לו את הרמב"ם שיוכל ליישב אותו, תוך כדי שיישב את הרמב"ם נכנסו הגרמנים לעיר והרוסים ברחו והשאירו את הרב לחיות.

זה דוגמא של מי שעליו כותב הרמב"ם: וחי בעלי החכמה ומבקשה בלא תורה כמיתה הן חשובין... עד שאפילו כשעומדים להרגו אין לו בעולמו אלא ליישב רמב"ם מוקשה...

מעשה שסיפר האדמו"ר מאלכסנדר שליט"א

יב. וסיפר האדמו"ר מאכסנדר שליט"א על קרוב משפחתו הג"ר משה נחום וולנשטיין זצ"ל, שפעם אחת ביום הפורים הלכה נכדתו להביא לו משלוח מנות והגיעה לביתו וראתה את מיטתו מונחת בחוץ, ושאלה אותו על כך והוא השיב: רוצה אני למות, "למה תאמר כן סבא"? שאלה הנכדה "כי עיני כבר לא רואות כדבעי" - ענה, כילדה ירושלמית קטנה שאלה בפיקחות: "הלמאי? הנה ספר תהילים בבית ואותיותיו גדולות באפשרותך לקרוא בו!" מששמע את דבריה בא לידי התרגשות, ניגש עמה לארון הספרים פנה אל עבר הש"ס שלו, הוציא אחד מהכרכים פתחו והחזוה על האותיות הקטנות ברש"י - "הנך רואה את האותיות הללו? בעבורם רוצה אני לחיות וזולתם - חיים למה לי? ואם אני כבר לא רואה נח למות מחיים אלו!"

כי הם חיינו... ובהם נהגה יומם ולילה!